

Husförhör

Efter reformationen blev det viktigt för församlingarna att sprida kunskap om den lutherska läran och Luthers lilla katekes blev det bästa hjälpmedlet. Prästerna höll predikningar och katekesförhör, till vilka varje kyrkodag vissa hushåll eller byalag kallades. Sedermera ändrades detta till att prästen skulle besöka de olika byarna och där hålla förhör och föra anteckningar om vars och ens kunskaper i fråga om katekesen samt läsfärdighet m.m. Denna ordning stadfästes i kyrkolagen 1686. I konventikelplakatet 1726 blev det tjänsteplikt för prästerskapet att hålla husförhör och genom kungliga förordningar åren 1735 och 1743 ålades folket vid vite att infinna sig.

År 1842 stadgades om allmän folkskola d v s det skulle i varje socken finnas minst en skola och en lärare. Skolverksamheten byggdes ut och undervisning blev snart en viktig kommunal angelägenhet. Det förde med sig att prästens roll som kontrollant av den enskildes kristna tro och färdigheter ifrågasattes. Förordningarna om tjänsteplikt för prästerna att hålla husförhör och folkets plikt att infinna sig kunde därför upphöra att gälla, vilket skedde år 1888.

I samband med husförhören brukade man anordna gästabud, i synnerhet på landet där många kunde ha lång väg att resa till husförhöret. Då dessa festligheter drog tankarna från husförhörets egentliga ändamål, utfärdades i en kunglig förordning år 1743 formligt förbud mot gästabud i anslutning till husförhör.

Husförhörslängd

Anteckningar över församlingsmedlemmarnas angelägenheter har förts redan i den äldre kyrkan men först på 1500-talet kom det särskilda förordningar om sådana. Inom den protestantiska kyrkan stadgades år 1533 att prästerna skulle föra noggranna anteckningar över döpta och vigda. Något senare utgavs bestämmelser om anteckningar för den katolska kyrkan.

Först i 1686 års kyrkolag anbefalldes i Sverige att kyrkböcker skulle föras. Dessa motsvarade i huvudsak nyare tiders kyrkböcker men också husförhörsbok, d v s anteckningar förutom om ovan nämnda katekeskunskaper och läsfärdighet, också uppgifter om familjemedlemmarnas och tjänstefolkets födelsetid, hemort, flyttningar, död och vaccination. Även brott, vandel, lyten och fattigdom skulle eller kunde antecknas.

Husförhörslängder omfattar i regel 5 - 10 år och har bara förts i Sverige och Finland.

Källa

Kortfattade utdrag ur Nordisk familjebok (1909), Svensk uppslagsbok (1955) och Nationalencyklopedin (1992).

